UMHVERFISSTOFNUN

Náttúruverndaráætlun

Ársfundur náttúruverndarnefnda 2010

Guðríður Þorvarðardóttir

UMHVERFISSTOFNUN

Náttúruverndaráætlun

- Náttúruverndaráætlun - í lög 1999 – nær til landsins alls.
- Net verndarsvæða sem byggir á vísindalegum gagnagrunnum og á faglegu mati á verndargildi.
- Náttúruverndaráætlun 2004–2008 - að friðlýsa 14 svæði, stuðla að traustari vernd íslenskrar náttúru og framkvæmd alþjóðlegra samninga. Einnig skal unnið að stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs.
- Náttúruverndaráætlun 2009-2013 - áherslur í náttúruvernd, þ.e. friðlýsingar tegunda, búsvæða og vistgerða og stefnu í náttúruvernd á alþjóðlegum vettvangi. Tekur einnig til svæða á fyrri áætlun sem enn hafa ekki verið friðlýst.

Hugmyndafræðin

- Byggir íslenskri löggjöf og alþjóðasamningum um náttúruvernd
  - Samningurinn um líffræðilega fjölbreytni
  - Bernarsamningurinn um verndun villtra plantna, dýra og lífsvæða í Evrópu
- Skráning, vernd og uppbygging náttúrulegra vistkerfa, tegunda og búsvæða
- Net verndarsvæða sem tryggir lágmarksvernd jarð- og líffræðilegrar fjölbreytni.

Undirbúningur

- Stefnumörkun umhverfisráðherra á fimm ára.
- Fjallar um náttúruminjar (náttúruverndarsvæði, lífverur, búsvæði, vistgerðir og vistkerfi) sem ástæða þykir til að friðlýsa – *sérkenni og þýðing í náttúru landsins*
- Umhverfisstofnun skal í samráði við Náttúrufræðistofnun Íslands, náttúrustofur og hlutaðeigandi náttúruverndarnefndir sjá um undirbúning og öflun gagna.

  Umhverfisstofnun hefur einnig leitað til annarra fagstofnana.

UMHVERFISSTOFNUN

Efni náttúruverndaráætlunar

Með náttúruverndaráætlun er m.a. verið að uppfylla skyldur um að koma á fót neti verndar-svæða til að tryggja verndun líffræðilegrar fjölbreytni.

Taka skal tillit til:

- Menningarlegrar og sögulegrar arfleifðar
- Nauðsynjar á endurheimt vistgerða
- Nýtingar mannsins á náttúrunni
- Ósnortinna víðerna

UMHVERFISSTOFNUN

Verndarviðmið

fyrir svæði í náttúruverndaráætlun

- Hýsi sjaldgæfar tegundir eða tegundir í útrýmingarhættu
- Óvenju tegundarík eða viðkvæm fyrir röskun
- Nauðsynleg til viðhalds sterkra stofna mikilvægra tegunda
- Hafi verulegt vísinda-, félags-, efnahags- eða menningarlegt gildi
- Mikilvæg fyrir viðhald náttúrulegra þróunarferla
- Hafi alþjóðlegt náttúruverndargildi
- Einkennandi fyrir náttúrufar viðkomandi landshluta

UMHVERFISSTOFNUN

Grunnur náttúruverndaráætlunar

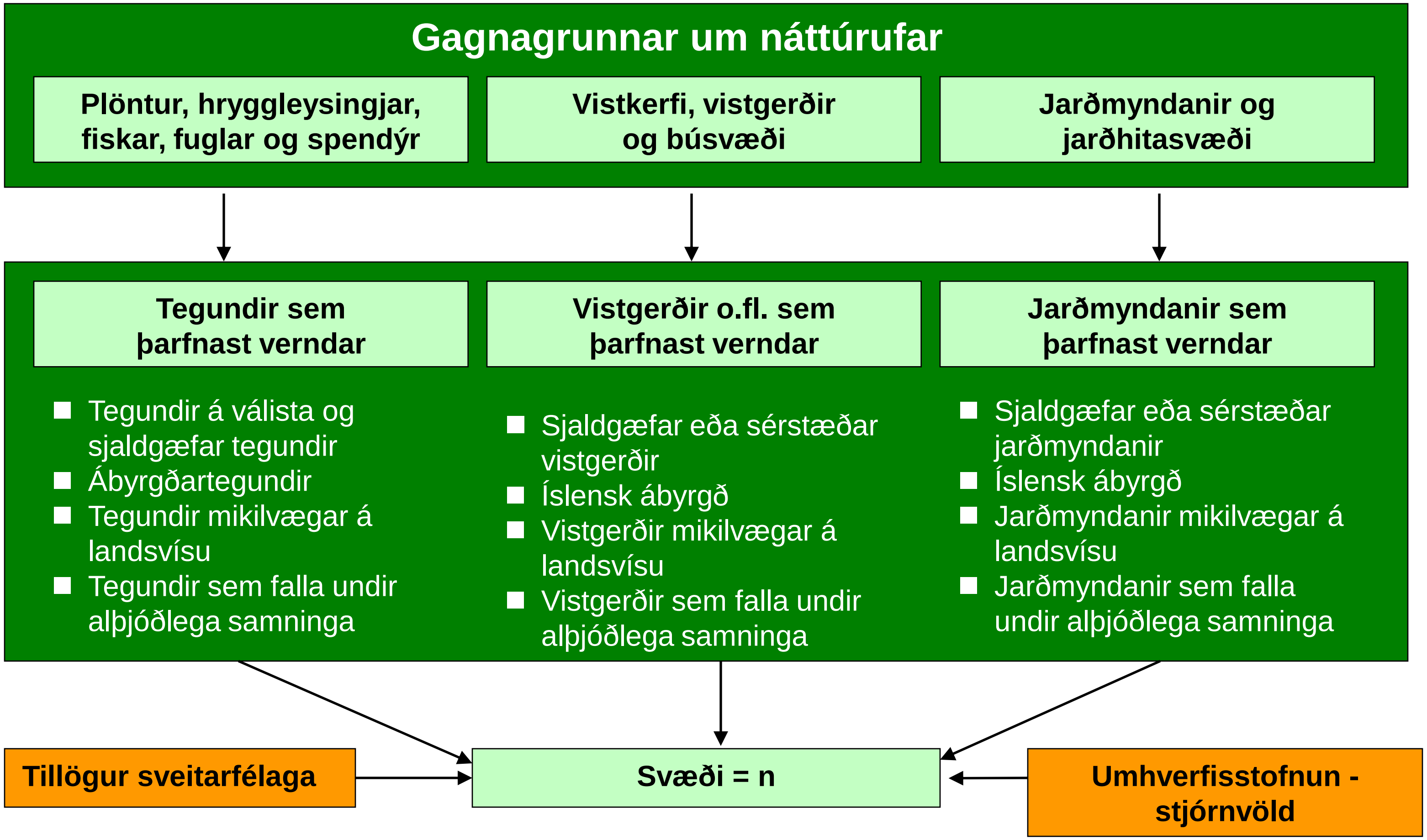

Aðferðafræðin

Gagnagrunnar um náttúrufar

Mat lagt á hvaða lífverur, jarðminjar, vistkerfi, vistgerðir og búsvæði þarfnast verndar

Válistar
Sjaldgæft
Sérstætt
Ábyrgð Íslands
Mikilvægi á landsvísu
Alþjóðlegi samningar

Hvaða landsvæði eru mikilvægust til verndunar á þeim náttúruminjum sem eru til umfjöllunar?

Náttúruverndaráætlun – tveir áfangar

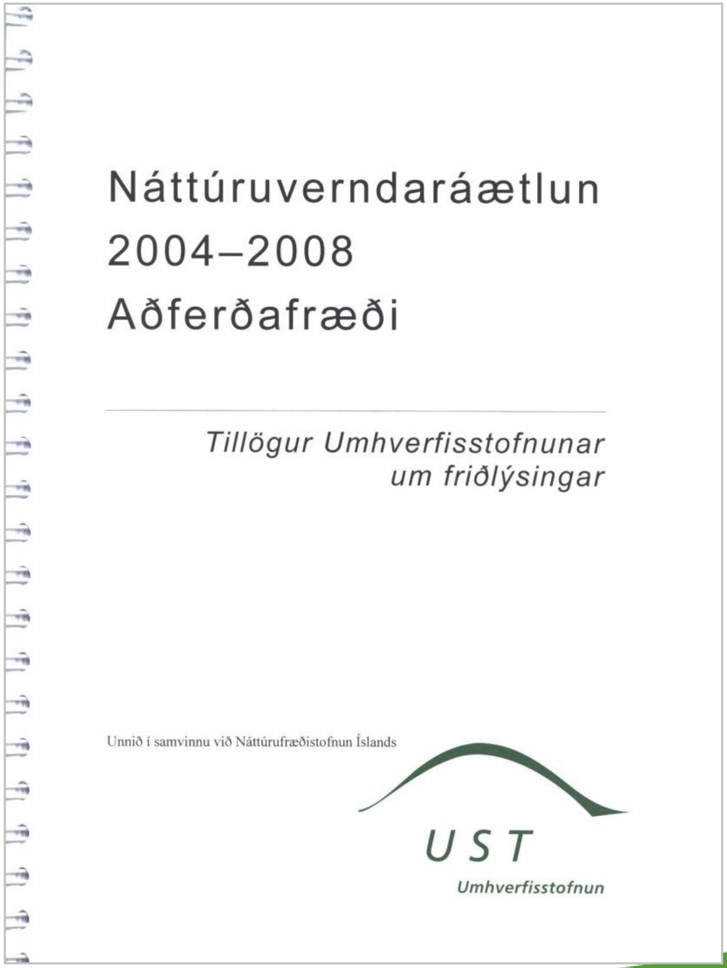

Náttúruverndaráætlun

2004–2008

Aðferðafræði

Tillögur Umhverfisstofnunar um friðlýsingar

Unnið í samvinnu við Náttúrufræðistofnun Íslands

UST

Umhverfisstofnun

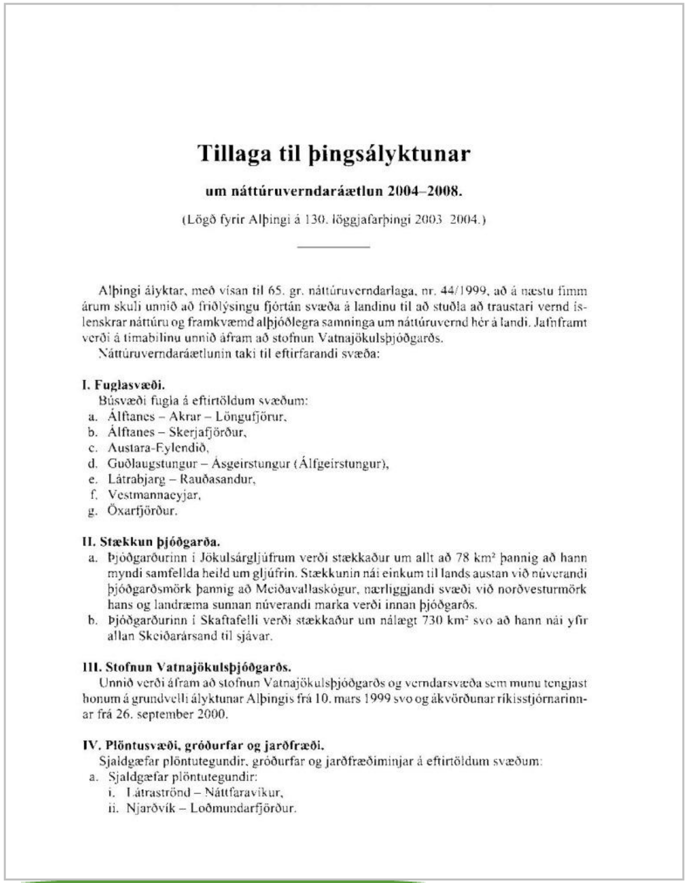

Tillaga til þingsályktunar

um náttúruverndaráætlun 2004–2008.

(Lögð fyrir Alþingi á 130. löggjafarþingi 2003–2004.)

Alþingi ályktar, með vísan til 65. gr. náttúruverndarlaga, nr. 44/1999, að á næstu fimm árum skuli unnið að friðlýsingu fjórtán svæða á landinu til að stuðla að traustari vernd íslenskrar náttúru og framkvæmd alþjóðlegra samninga um náttúruvernd hér á landi. Jafnframt verði á tímabilinu unnið áfram að stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs.

Náttúruverndaráætlunin taki til eftirfarandi svæða:

I. Fuglasvæði.

Búsvæði fugla á eftirtöldum svæðum:

a. Álftanes – Akrar – Löngufjörur,
b. Álftanes – Skerjafjörður,
c. Austara-Eylendið,
d. Guðlaugstungur – Ásgeirstungur (Álfgeirstungur),
e. Látrabjarg – Rauðasandur,
f. Vestmannaeyjar,
g. Öxarfjörður.

II. Stækkun þjóðgarða.

a. Þjóðgarðurinn í Jökulsárgljúfrum verði stækkaður um allt að 78 km² þannig að hann myndi samfellda heild um gljúfrin. Stækkunin nái einkum til lands austan við núverandi þjóðgarðsmörk þannig að Meiðavallaskógur, nærliggjandi svæði við norðvesturmörk hans og landræma sunnan núverandi marka verði innan þjóðgarðs.
b. Þjóðgarðurinn í Skaftafelli verði stækkaður um nálægt 730 km² svo að hann nái yfir allan Skeiðarársand til sjávar.

III. Stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs.

Unnið verði áfram að stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs og verndarsvæða sem munu tengjast honum á grundvelli ályktunar Alþingis frá 10. mars 1999 svo og ákvörðunar ríkisstjórnarinnar frá 26. september 2000.

IV. Plöntusvæði, gróðurfar og jarðfræði.

Sjaldgæfar plöntutegundir, gróðurfar og jarðfræðiminjar á eftirtöldum svæðum:

a. Sjaldgæfar plöntutegundir:
   i. Látraströnd – Náttfaravíkur,
   ii. Njarðvík – Loðmundarfjörður.

Samþykkt Alþingis

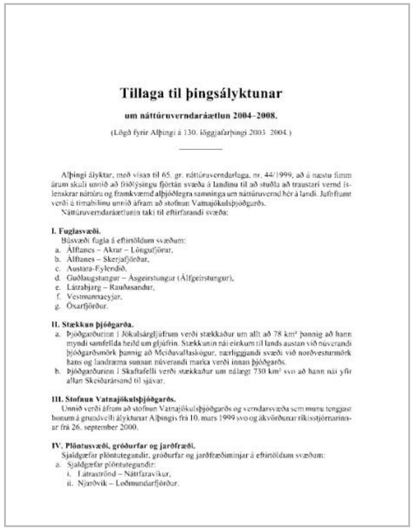

Tillaga til þingsályktunar

um náttúruverndaráætlun 2004–2008.

(Lögð fyrir Alþingi á 130. löggjafarþingi 2003–2004.)

Alþingi ályktar, með vísan til 65. gr. náttúruverndarlaga, nr. 44/1999, að á næstu fimm árum skuli unnið að friðlýsingu fjórtán svæða á landinu til að stuðla að traustari vernd íslenskrar náttúru og framkvæmd alþjóðlegra samninga um náttúruvernd hér á landi. Jafnframt verði á tímabilinu unnið áfram að stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs.

Náttúruverndaráætlunin taki til eftirfarandi svæða:

I. Fuglasvæði.

Búsvæði fugla á eftirtöldum svæðum:

a. Álftanes – Akrar – Löngufjörur,
b. Álftanes – Skerjafjörður,
c. Austara-Eylendið,
d. Guðlaugstungur – Ásgeirstungur (Álfgeirstungur),
e. Látrabjarg – Rauðasandur,
f. Vestmannaeyjar,
g. Öxarfjörður.

II. Stækkun þjóðgarða.

a. Þjóðgarðurinn í Jökulsárgljúfrum verði stækkaður um allt að 78 km² þannig að hann myndi samfellda heild um gljúfrin. Stækkunin nái einkum til lands austan við núverandi þjóðgarðsmörk þannig að Meiðavallaskógur, nærliggjandi svæði við norðvesturmörk hans og landræma sunnan núverandi marka verði innan þjóðgarðs.
b. Þjóðgarðurinn í Skaftafelli verði stækkaður um nálægt 730 km² svo að hann nái yfir allan Skeiðarársand til sjávar.

III. Stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs.

Unnið verði áfram að stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs og verndarsvæða sem munu tengjast honum á grundvelli ályktunar Alþingis frá 10. mars 1999 svo og ákvörðunar ríkisstjórnarinnar frá 26. september 2000.

IV. Plöntusvæði, gróðurfar og jarðfræði.

Sjaldgæfar plöntutegundir, gróðurfar og jarðfræðiminjar á eftirtöldum svæðum:

a. Sjaldgæfar plöntutegundir:
   i. Látraströnd – Náttfaravíkur,
   ii. Njarðvík – Loðmundarfjörður.

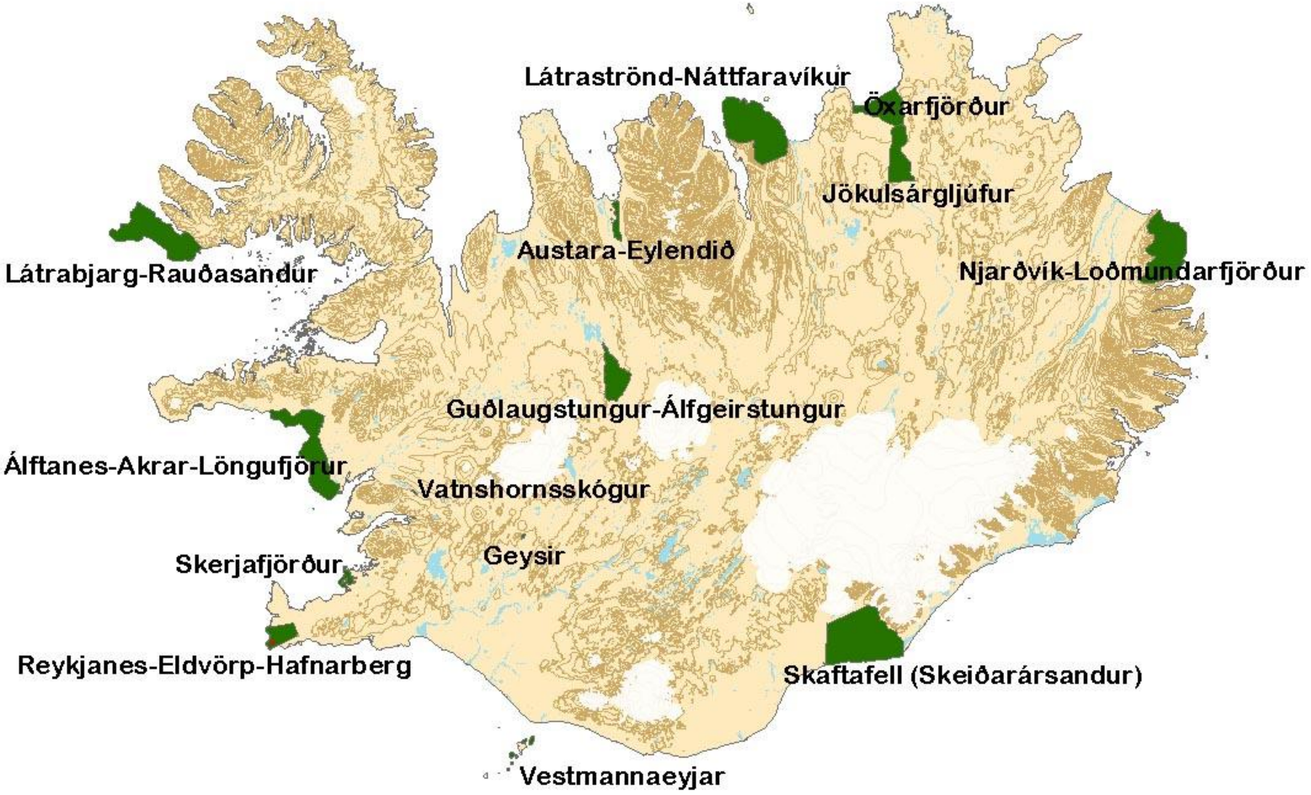

7 fuglasvæði
2 plöntusvæði
1 búsvæði (birkiskógur)
2 jarðminjasvæði
2 stækkun þjóðgarða

UMHVERFISSTOFNUN

Tillögur og samþykkt Alþingis

NÍ-08008

Verndun svæða, vistgerða og tegunda
Tillögur Náttúrufræðistofnunar Íslands vegna
náttúruverndaráætlunar 2009–2013

María Harðardóttir, Erling Ólafsson,
Kristinn Haukur Skarphéðinsson, Sigmundur Einarsson,
Sigurður H. Magnússon, Starri Heiðmarsson og Jón Gunnar Ottósson

NÁTTÚRUFRÆÐISTOFNUN ÍSLANDS

Þingsályktun

um náttúruverndaráætlun 2009–2013.

Alþingi ályktar, með vísan til 65. gr. laga um náttúruvernd, nr. 44/1999, að á næstu fimm árum skuli unnið að friðlýsingu ellefu svæða til þess að stuðla að traustri verndun íslenskrar náttúru og framkvæmd alþjóðlegra samninga um náttúruvernd hér á landi. Tilgangurinn er að koma upp neti verndarsvæða, byggðu á faglegum forsendum, til þess að tryggja verndun landslags, náttúru og líffræðilegrar fjölbreytni, þess sem sérstætt er í náttúru landsins, fágætt eða í hættu og að friða náttúruleg landsvæði til náttúruverndar, vísindarannsókna, vöktunar og útivistar.

Náttúrustofur komi að undirbúningi og framkvæmd náttúruverndaráætlana í samræmi við margháttað hlutverk þeirra samkvæmt lögum.

Eftirtalin svæði og tegundir lífvera verði á náttúruverndaráætlun 2009–2013:

I. Plöntusvæði.

a. Snæfjallaströnd – Kaldalón.
b. Eyjólfsstaðaskógur.
c. Egilsstaðaskógur og Egilsstaðaklettar.
d. Gerpissvæðið.
e. Steinadalur í Suðursveit (verður hluti af Vatnajökulsþjóðgarði).

II. Dýrasvæði.

a. Undirhlíðar í Nesjum.
b. Tjarnir á Innri-Hálsum í Berufirði.

III. Vistgerðir á hálendinu.

Tvær vistgerðir á hálendinu verði friðaðar, rústamýravist og breiskjuhraunavist. Verndun þeirra verði m.a. tryggð með því að friðlýsa eftirtalin svæði:

a. Orravatnsrústir,
b. stærra friðland í Þjórsárverum,
c. svæði í Skaftártungum og á Síðuafrétti (sem verða hluti af Vatnajökulsþjóðgarði).

IV. Jarðfræðisvæði.

Langisjór og nágrenni (verður hluti af Vatnajökulsþjóðgarði).

V. Tegundir plantna og dýra.

Friðlýstar verði:

a. 24 tegundir háplantna,
b. 45 tegundir mosa,
c. 90 tegundir fléttna,
d. þrjár tegundir hryggleysingja: tröllasmiður, tjarnarklukka og brekkubobbi.

Svæði sem eru á fyrstu náttúruverndaráætlun og unnið verður með áfram.

Áfram verði unnið að friðlýsingu svæða sem eru á fyrri náttúruverndaráætlun. Staða í undirbúningi friðlýsingar þessara svæða er mjög misjöfn, en reynt verður að friðlýsa sem flest á tímabilinu.

Náttúruverndaráætlun 2009 – 2013

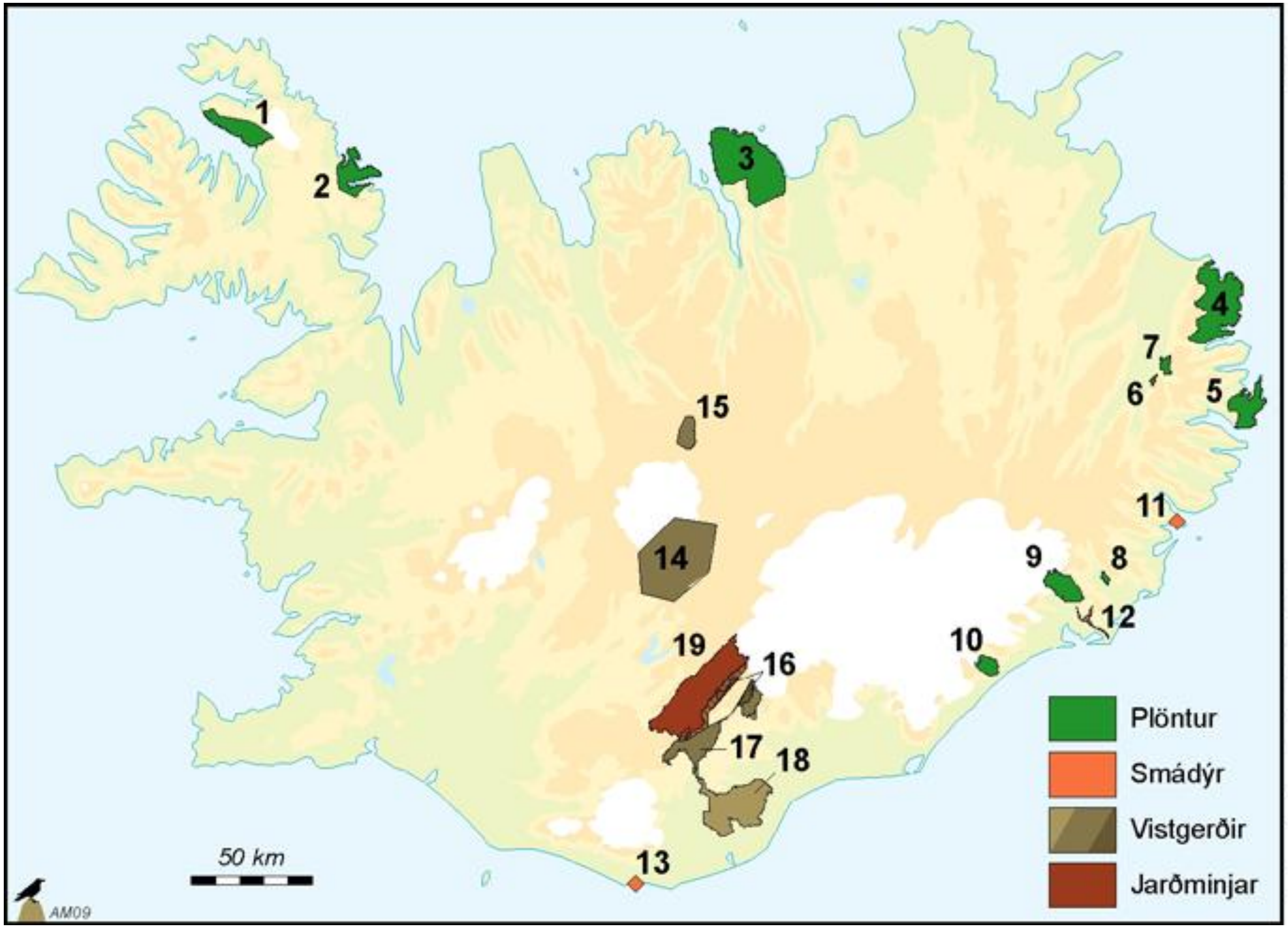

Verndartillögur:

1 Snæfjallaströnd
2 Ingólfsfjörður – Reykjafjörður
3 Látraströnd – Náttfaravíkur
4 Njarðvík – Loðmundarfjörður
5 Gerpissvæðið
6 Eyjólfsstaðaskógur
7 Egilsstaðaskógur og nágrenni
8 Austurskógar
9 Skóglendi við Hoffellsjökul
10 Steinadalur
11 Tjarnir á Innri-Hálsum
12 Undirhlíðar í Nesjum
13 Hvannstóð undir Reynisfjalli
14 Þjórsárver
15 Orravatnsrústir
16 Skaftáreldahraun (tillaga 1)
17 Skaftáreldahraun (tillaga 2)
18 Skaftáreldahraun (tillaga 3)
19 Langisjór og Tungnaárfjöll

Tegundir plantna og dýra.

Í Náttúruverndaráætlun 2009-2013 er nú gert ráð fyrir friðlýsingu

24 tegundum háplantna,

45 tegundum mosa,

90 tegundum fléttna,

3 tegundum hryggleysingja: tröllasmiður, tjarnarklukka og brekkubobbi.

- Friðlýsing tegunda byggir á að tegund sé ekki raskað, fækkað eða útrýmt.
- Forsenda friðlýsingarinnar er að tegund sé á válista – sbr. IUCN 2001.

Válistar

ER: Útdauð í náttúrunni, *regionally extinct*

CR: Í bráðri hættu, *critically endangered*

EN: Í hættu, *endangered*

VU: Í yfirvofandi hættu, *vulnerable*

DD: Upplýsingar ófullnægjandi, *data deficient*

NT: Í nokkurri hættu, *near threatened*

LC: Metin en ekki í hættu, *low concern*

NA: Uppfyllir ekki forsendur mats, *not applicable*

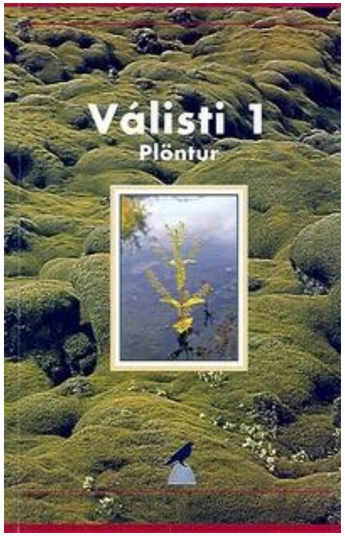

Myndir: www.ni.is

Í náttúruverndaráætlun 2009 – 2013 eru fyrstu skrefin stigin í friðun smádýra og búsvæða þeirra og í friðun vistgerða, 3 tegundir hryggleysingja.

Brekkubobbi

Tröllasmiður

Tjarnaklukka

Ljósmyndir: Erling Ólafsson, www.ni.is

UMHVERFISSTOFNUN

Aukin vernd – aukin lífsgæði

- Aukin vernd lífríkis eða jarðmyndana er tryggð með friðlýsingu.
- Uppfyllum skyldur / skilyrði alþjóðasamninga.
- Friðlýsing undirstrikar sérstöðu svæðis og getur aukið verðmæti þess.
- Þjónusta vistkerfa.
- Aukin lífsgæði – útivist, lýðheilsa.
- Opin skólastofa – útifræðsla.

Friðlýsinga flokkar

- Þjóðgarðar
- Friðlönd
- Náttúruvætti á landi og í hafi
- Lífverur, búsvæði, vistgerðir og vistkerfi
- Fólkvangar
- Sér lög
- (Hverfisvernd skv. skipulagslögum)

Við friðlýsingu hafa svæði á náttúruverndaráætlun forgang. Áætlunin tekur mið af helstu tegundundum vistgerða og vistkerfa hér á landi, svo og jarðmyndunum.

Starfsemi innan verndarsvæðis

Samkvæmt leiðbeiningum IUCN

1) megin markmið, 2) auka markmið, 3) ásættanlegt markmið, -) á ekki við

Stjórnunar markmið	**Ia**	**Ib**	**II**	**III**	**IV**	**V**	**VI**
Vísindarannsóknir	1	3	2	2	2	2	3
Vernd víðernis	2	1	2	3	3	-	2
Vernd tegunda og gena fjölbreytni	1	2	1	1	1	2	1
Viðhald/endurheimt umhverfisins	2	1	1	-	1	2	1
Verndun sérstakra náttúru og menningar fyrirbæra	-	-	2	1	3	1	3
Ferðaþjónusta og útivist (sjálfbær)	-	2	1	1	3	1	3
Fræðsla (í Evrópu II/1)	-	-	2/1	2	2	2	3
Sjálfbær nýting náttúruauðlinda	-	3	3	-	2	2	1
Viðhald menningar og hefða	-	-	-	-	-	1	2

Í október 2009 var Gálgahraun friðlýst sem friðland – en ekki sem hluti af búsvæðavernd Skerjafjarðar

UMHVERFISSTOFNUN